

FORVALTNINGSPLAN FOR BRATTESTØ FISKERIHAVN

HVALER KOMMUNE • ØSTFOLD FYLKE

KYSTVERKET

INNHold

GENERELL DEL..... side 3

SPESIELL DEL side 6

Kart side 7

Faktaopplysninger side 8

Vestre molo..... side 10

Østre molo side 12

Vedlegg 1: Oversikt over Kystverkets forskriftsfredete eiendommer side 14

Vedlegg 2: Forskrift om fredning av statens kulturhistoriske eiendommer,
kap. 20, vedlegg 20.1 side 15

Over: Vestre molo, Brattestø fiskerihavn. Foto: Kystverket

GENERELL DEL

Innledning

Sjømerker og havner er kulturminner som er viktige for å fortelle historien om Norge som sjøfartsnasjon. Denne historien har bl.a. manifestert seg i en rekke anlegg knyttet til sjøfarts- og fiskerihistorie over hele landet. For alle som bor og ferdes langs kysten har sjømerker og havner også en identitetsskapende verdi.

De eldste sikre kildene når det gjelder maritim infrastruktur stammer fra vikingtid og tidlig middelalder.

Kystverket utarbeidet i perioden 2005-2009 Landsverneplan for maritim infrastruktur. Planen presenterer kulturminner som er viktige for å fortelle historien om trafikken til sjøs og viser statens sentrale rolle. Staten har hatt ansvaret for sikring av leia med bygging av sjømerker og har hatt ansvaret for bygging av gode fiskerihavner.

Senter for eiendom og kultur har hatt ansvaret for å koordinere dokumentasjonsarbeidet. Kystverkets regionkontorer og Kystverkmusea har gitt viktige bidrag. Landsverneplanen er omfattende. Den presenterer og foreslår vern av 35 sjømerker og 22 havner. I tillegg omfatter planen en loshytte, et bøynaust og et fortøyningskar. Planen omfatter også to viktige kanaler og et sluseanlegg. Fyrstasjonene var behandlet i en tidligere fredningsprosess, som ble avsluttet i 2001. 83 fyrstasjoner og 5 tåkeklokker ble fredet, og disse eiendommene er også omtalt i landsverneplanen.

Fredningsprosessen- det formelle grunnlaget

På bakgrunn av Kystverkets Landsverneplan for maritim infrastruktur som var ferdig i 2009 og oversendt Riksantikvaren 18.2.2010, fattet Riksantikvaren i henhold til kulturminneloven § 22a vedtak om fredning av 21 anlegg 8. august 2016 (FOR-2011-11-09-1088 kapittel 20). Alle anleggene er p.t. i Kystverkets eie. De fleste av anleggene står på eiendommer med privat grunneier. Grunnrettighetene for anleggene er normalt regulert gjennom gamle bruksrettsavtaler med grunneierne. Fredning ved

forskrift gjelder eiendom som er i statlige eie. Dersom et statlig byggverk står på privat eller kommunal grunn, kan fredning gjennomføres dersom det innhentes samtykke fra ikke-statlig grunneier. For de eiendommer dette gjelder har Riksantikvaren innhentet skriftlig samtykke fra eiere av matrikulert grunn. Der anleggene står på umatrikulert grunn har det ikke vært mulig å finne eierne.

Fredningsbestemmelsene

Fredningen innebærer at det ikke er tillatt å rive kulturminnene eller deler av disse, og de må ikke bygges om. Det kan ikke skiftes ut bygningselementer eller materialer. Alt vedlikehold og istandsetting skal utføres med tradisjonelle materialer og metoder tilpasset objektenes egenart og opprinnelige bygningstekniske løsninger.

Vernemyndighet

Det kan være nyanser i hva som er tillatt og hva som er søknadspliktig. Generelt er det best å gå ut fra at alle tiltak er søknadspliktig. Det er viktig at eier har en god dialog med vernemyndigheten i en tidlig fase, ikke minst fordi etaten da kan få veiledning slik at planlagte tiltak kan bli gjennomført på en måte som også best mulig ivaretar hensynet til kulturminnet og formålet med fredningen.

Ansvaret for den konkrete oppfølgingen og forvaltningen av fredningsvedtakene for de enkelte anleggene ligger i dag hos Riksantikvaren.

Det er Riksantikvaren som behandler søknader om dispensasjon ved tiltak som krever slik tillatelse, og det er Kystverket som eier som sender søknad om dispensasjon. Fra 01.01.2020 er det fylkeskommunen som skal behandle søknader om dispensasjon.

Over: Kjøttvikvarden. Foto: Tor Harry Bjørn, Hammerfest.

Kravet om forvaltningsplan

I henhold til forskrift om fredning av statens kulturhistoriske eiendommer FOR -2011-11-09-1088 § 1-5 skal det utarbeides forvaltningsplaner for de fredete anlegg etaten har ansvar for.

Hensikten med forvaltningsplanen

Forvaltningsplanen skal både gi kunnskap om viktige generelle prinsipper for forvaltningen av objektene som fredete kulturminner, og gi forståelse for det særpreget som karakteriserer det enkelte anlegg, og som skal ivaretas.

Hensikten er å sørge for et best mulig utgangspunkt for å stille de rette spørsmålene og finne de rette løsningene når det gjelder vedlikehold, formidling, bruk og utvikling.

Når det gjelder historisk dokumentasjon, vil den ikke kunne være uttømmende i forvaltningsplanen for det enkelte anlegg. Det er viktig at man ved planlegging av konkrete tiltak som videre utvikling, tilbakeføring og formidling går aktivt inn for å finne ytterligere informasjon.

Forholdet mellom fredningsvedtaket og forvaltningsplanen

Fredningsvedtaket er styrende for forvaltningen av objektene og er rettslig bindende.

Forvaltningsplanen er ikke rettslig bindende, men uttrykker Kystverkets vurdering av hva som vil være naturlig presisering og konkretisering av fredningsvedtaket.

Konkrete tiltak utover ordinært vedlikehold kan ikke gjennomføres uten at vernemyndigheten har fattet vedtak om at de kan iverksettes.

Over: Silda fiskerihavn. Foto: Kystverket.

Samarbeid

Både i forvaltningen av det enkelte anlegg og i tiltak i området rundt kulturminnet vil det være aktuelt å samarbeide med andre sentrale myndigheter som kommune og fylkeskommune. Området rundt det enkelte anlegg er ikke fredet, men tiltak i området vil kunne ha stor innvirkning på opplevelsen av kulturminnet.

Formidling

Objektene er nasjonale kulturminner som skal dokumentere en viktig del av vår maritime kulturarv og Kystverkets historiske innsats for å trygge ferdselen til sjøs. Samtidig er det et mål med fredningen at kunnskap om disse kulturminnene og deres historiske kontekst skal kunne formidles til allmenheten. Det er derfor viktig at det vurderes hvilke av disse kulturminnene som er godt egnet for formidling. I denne sammenheng må det også vurderes egnethet i forhold til området rundt kulturminnet. I arbeidet med formidling er Kystverkmusea en viktig samarbeidspartner.

Generelle retningslinjer for tiltak

I utgangspunktet skal alle objektene bevares uendret. Det må søkes om tillatelse for større vedlikeholdsarbeider, større reparasjoner og endringer. Det kan være aktuelt å vurdere tilbakeføring der det er foretatt endringer og tidligere tilstand kan dokumenteres.

Det forutsettes at det foreligger sikker, god og tilstrekkelig dokumentasjon av tidligere situasjon (tegninger, fotografier eller lignende).

Krav til dokumentasjon av endringer og større vedlikeholdsarbeider

Alle endringer og større vedlikeholdsarbeider skal dokumenteres. En søknad om tillatelse inneholder et minimum av beskrivelse av tiltaket, men dette er ikke tilstrekkelig dokumentasjon. Krav til dokumentasjon vil avhenge noe av tiltakets karakter, og vernemyndighetene vil kunne gi nærmere retningslinjer.

Krav til utførelse

Generelt må håndverkere og entreprenører som arbeider på fredete objekter ha nødvendig kunnskap og erfaring fra antikvarisk arbeid. Det er viktig å ha den rette holdningen til arbeidet, beherske aktuelle teknikker, og å ha faglig grunnlag for å kunne ta riktige valg når det gjelder materialer og metode. Det er viktig

at bestiller har god kunnskap om kulturminnet og antikvarisk arbeid, og at det er en god dialog mellom bestiller og utførende ledd. Ofte vil det være nødvendig med spesialkompetanse for at resultatet skal bli tilfredsstillende.

Noen generelle punkter om antikvarisk vern - grunnholdninger til vern.

Kulturminner er en viktig del av vår samlede kulturarv. Anleggene dokumenterer tidligere tiders samfunnsforhold, byggemetoder og håndverksteknikker. Kulturminnene er ikke-fornybare ressurser, og de er primærkilder til kunnskap om fortiden. Alle andre nedtegnelser innebærer grader av fortolkning. Anleggene er en unik kilde til kunnskap og et umistelig grunnlag for fremtidig forskning. Som hovedregel skal en være forsiktig med å fjerne elementer. Unntaksvis kan det være aktuelt å tilbakeføre til en dokumentert tidligere tilstand.

Råd for vedlikehold og istandsetting - grunnprinsipper for istandsetting av kulturhistoriske anlegg

De viktigste grunnprinsippene er:

- Inngrepene ved vedlikehold og utbedring må være så små som mulig.
- Det er bedre å vedlikeholde fremfor å reparere, det er bedre å reparere enn å skifte ut.
- Det må brukes tradisjonelle materialer og metoder, både ved vedlikehold og eventuell utskifting.
- Konstruksjoner er like viktig som synlige overflater.
- Hvis man må endre, er det bedre å føye noe til enn å fjerne originale eller gamle deler. Når noe endres eller fjernes, skal prosessen dokumenteres.
- Endringer skal om mulig være reversible.

Vedlikehold - definisjon og faglige prinsipper

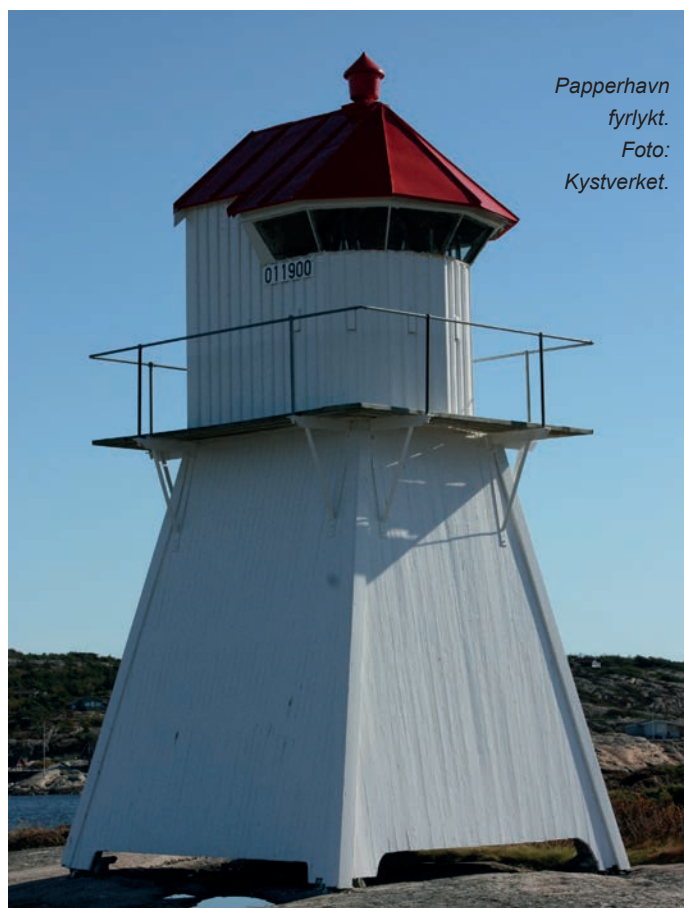
Hovedregelen er at løpende vedlikehold skal kunne utføres uten at vernemyndighetene

trekkes inn, mens man må søke om tillatelse for endringer. Grensen mellom vedlikehold og endring kan være vanskelig å definere, og ulike aktører kan ha ulik oppfatning av begrepene. Kulturminnevernets definisjon av vedlikehold er snever, i den hensikt å ivareta kulturhistoriske verdier. Det kan oppstå usikkerhet om hva man kan utføre uten å spørre og når man må søke om tillatelse.

Hovedprinsippet for vedlikehold er å bevare mest mulig av det originale materialet og hindre skader. Vedlikeholdet skal utføres med samme type teknikk, utførelse og materialbruk. Ved å vedlikeholde og reparere på denne måten beholder kulturminnet sin autenticitet og dermed sin vitenskapelige kildeverdi.

Større vedlikeholdsarbeider og endringer

Det må søkes om tillatelse for større vedlikeholdsarbeider, større reparasjoner og endringer.

Papperhavn
fyrlykt.
Foto:
Kystverket.

Tilbakeføring

Følgende premisser og forutsetninger bør ligge til grunn for at en tilbakeføring kan vurderes: Det foreligger sikker, god og tilstrekkelig dokumentasjon (tegninger, fotografier eller lignende). Tilbakeføring basert på gjetting kan normalt ikke godtas.

BRATTESTØ

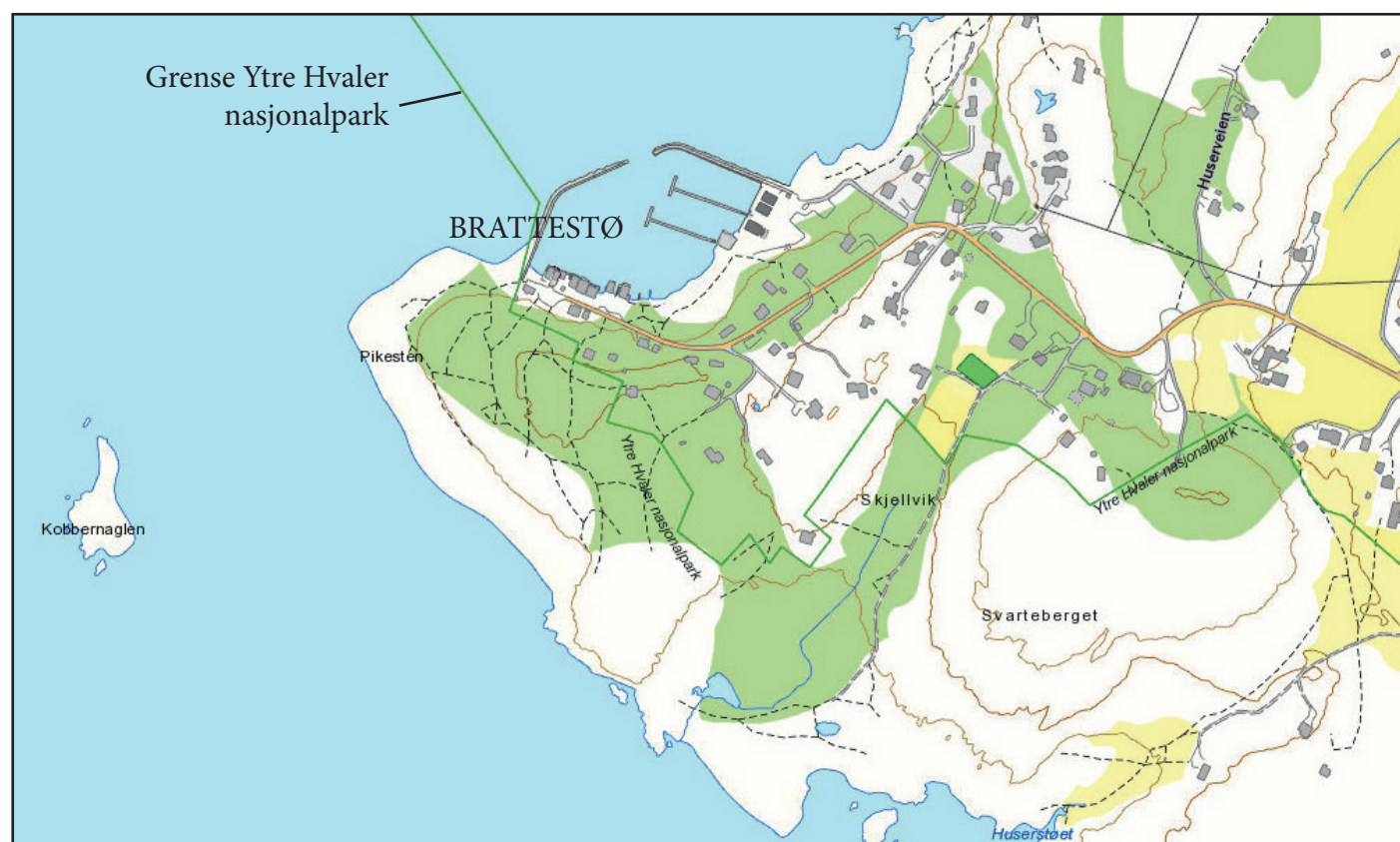
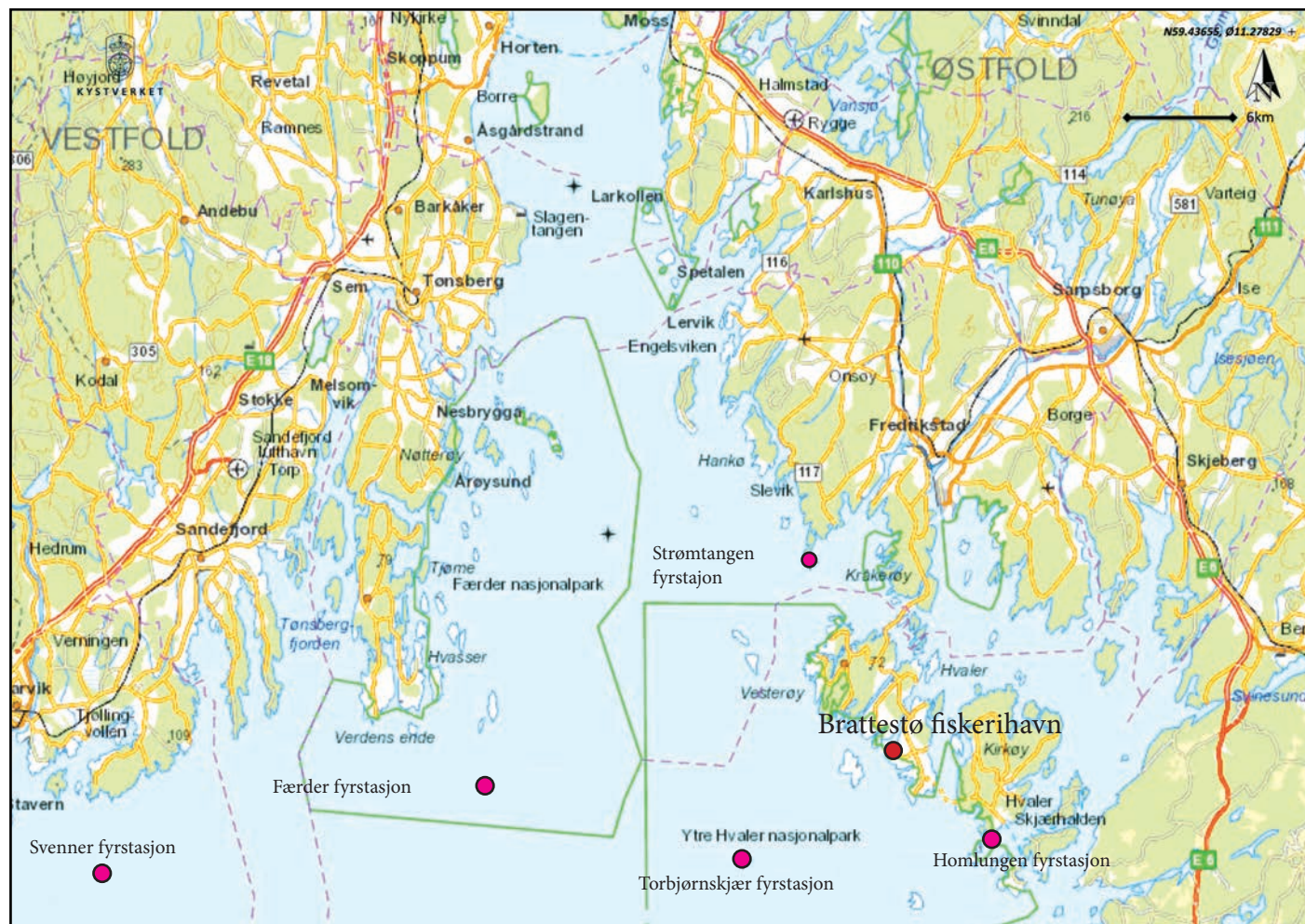
FISKERIHAVN

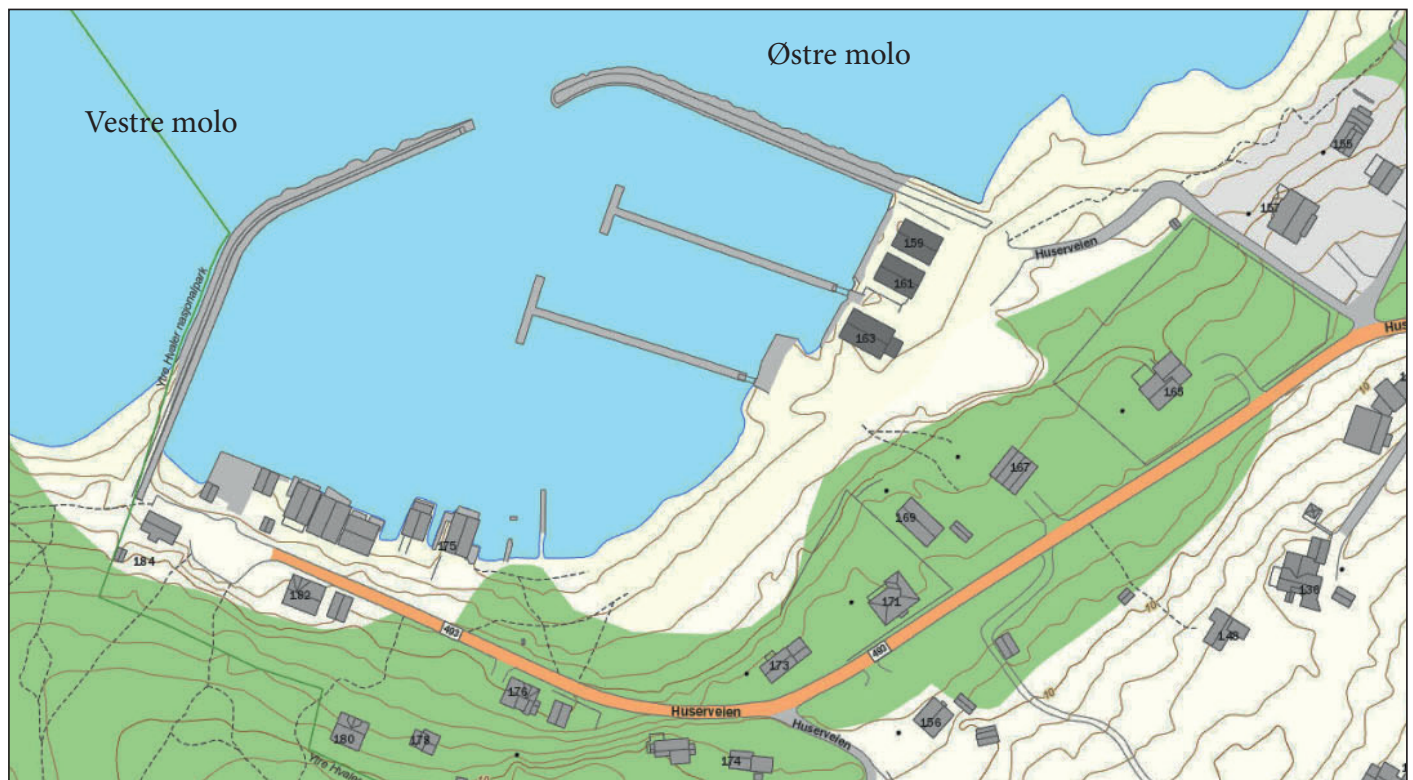
SPESEIELL DEL

Foto: Kystverket.

Kart over området ved Brattestø fiskerihavn

Faktaopplysninger om Brattestø fiskerihavn

Eiendomsinformasjon			
Oppført		1889-1897	
Fylke	Østfold	Region	Kystverket Sørøst
Kommune		111 Hvaler	
Dato for fredningsvedtak		08.08.2016 FOR-2011-11-09-1088, kap.20	
Andre vernebestemmelser		Brattestø fiskerihavn grenser til Ytre Hvaler nasjonalpark, FOR-2009-06-26-883.	
Eiendom (kommunenr., gårdsnr., bruksnr.)		0111, gnr. 38 bnr. 1, 19, 130	
Nummer i Askeladden	220640	Grunneier	Privat

Oversikt over registrerte objekter

Objekt type	Status	Nummer i Askeladden	Verneklasse / §	Omfanget av fredningen
Molo (Vestre)	Intakt	220640-1	Klasse 1, kulturminneloven § 22a	Fredningen omfatter hele moloen med underbygnig av steinjeté, overbygning av murte steinblokker, den nedtrappede delen mot havnebassenget samt fortøyningspålen på molohodet.
Molo (Østre)	Intakt	220640-2	Klasse 1, kulturminneloven § 22a	Fredningen omfatter hele moloen med underbygning av steinjeté og dekklag av steinblokker samt fortøyningspålen.

Litt om havneanleggets historikk	Brattestø ligger i Hvaler kommune på sørvestre side av Asmaløy. Havnen ligger godt skjermet fra naturens side av Hvalermorenen, som har laget en bratt vold mot nord. To moloer danner en god havn. Havnebassenget har en størrelse på ca 21 dekar. I 1875 foretok havnedirektøren undersøkelser for et havneanlegg i Brattestøbukta. Det ble fremlagt en plan i oktober 1875 for en 182 meter lang molo. I 1883 ble det utarbeidet en ny plan. Det ble bevilget kr. 40.000 slik at arbeidet kunne startes høsten 1889. På grunn av et rikt sildefiske ble det i 1892 utarbeidet forslag og plan for et større areal. I 1895 ble det fremlagt forslag om mudringsarbeider og ny molo mot øst. Hele anlegget ble avsluttet i 1897 med en totalutgift på kr. 105.000.
Vernestatus	Forskrift om fredning av statens kulturhistoriske eiendommer, FOR-2011-11-09-1088, kap.20. Vedtak om fredning ved forskrift med hjemmel i kulturminneloven § 22a.
Omfanget av fredningen	Fredningen omfatter de to moloene, både form og teknisk konstruksjon. Fredningen omfatter hele konstruksjonen inkludert fundamenteringen under vann. Den omfatter videre også fortøyningspålene på vestre og østre molo. Fredningen omfatter ikke noe av området rundt moloene.
Formålet med fredningen	Formålet med fredningen er å ta vare på Brattestø fiskerihavn som et fiskerihistorisk viktig eksempel på et typisk havneanlegg fra slutten av 1800-tallet.
Fra Riksantikvarens frednings-begrunnelse	Brattestø er den eldste havnen på Hvaler. Havneanlegget er godt bevart. Det er knyttet til det store sildefisket og har stor fiskerihistorisk og havnehistorisk verdi. Moloene viser typiske konstruksjonsprinsipper for bygging av moloer.
Videre utvikling	Ved planlegging av ny bruk må det tas tilbørlig hensyn til at det fredete anlegget bevarer sin egenart som kulturminne.

Foto: Kystverket.

Vestre molo

MOLO	
Moloens navn	Vestre molo
Nummer i Askeladden	220640-1
Byggeår	1889
Byggherre / Arkitekt	Staten v/havnedirektøren
Opprinnelig funksjon	Fiskerihavn
Fredningsomfang	Fredningen omfatter hele moloen med underbygning av steinjeté, overbygning av murte steinblokker, den nedtrappede delen mot havnebassenget samt fortøyningspålen på molohodet.
Beskrivelse	Moloen er 152 meter lang. Innsiden er nedtrappet og kan brukes som kai. Det er fortøyningsringer langs hele moloen. Ytterst er det en fortøyningspåle i granitt.
Konstruksjon og materialbruk	Underbygningen er en steinjeté (langstrakt steinfylling av mer eller mindre underordnede steinblokker). Jetéens dekklag består av steinblokker som også dekker nedre deler av moloen. Jetékronens bredde er 3 meter. Overbygningen er av murte steinblokker.
Endringshistorikk	Moloen er ikke endret siden oppføring.
Spesielle forhold vedrørende vedlikehold	Vedlikeholdet skal utføres etter antikvariske prinsipper. Det skal brukes tradisjonelle materialer og konstruksjonsteknikker. Endringer av moloen er søknadspliktig.

Foto: Kystverket.

Begge foto: Kystverket.

Østre molo

MOLO	
Moloens navn	Østre molo
Nummer i Askeladden	220640-2
Byggeår	1889-1897
Byggherre / Arkitekt	Staten v/havnedirektøren
Opprinnelig funksjon	Fiskerihavn
Fredningsomfang	Fredningen omfatter hele moloen med underbygning av steinjeté og dekklag av steinblokker samt fortøyningspålen.
Beskrivelse	Østre molo er 122 meter lang med kronebredde på 2,5 meter. Det er fortøyningsringer langs hele moloen. På molohodet er det en fortøyningspåle av granitt.
Konstruksjon og materialbruk	Moloen er oppført i naturstein med underbygning av steinjeté med dekkblokker på opp til +1,0 meter.
Endringshistorikk	Moloen er ikke endret siden siden oppføring.
Spesielle forhold vedrørende vedlikehold	Vedlikeholdet skal utføres etter antikvariske prinsipper. Det skal brukes tradisjonelle materialer og konstruksjonsteknikker. Endringer av moloen er søknadspliktig.

Foto: Kystverket.

Oversikt over fredete eiendommer i Kystverkets Landsverneplan for maritim infrastruktur. Fra FOR-2011-11-09-1088, kap. 20.

Brattestø fiskerihavn	gnr./bnr. 38/1, 19, 130	Hvaler kommune
Gitmertangen lykt	gnr./bnr. 224/2, 167	Arendal kommune
Heia varde	koordinater	Hvaler kommune
Hekkingen varde	gnr./bnr. 109/1	Lenvik kommune
Helgelandsflesa	koordinater	Sømna kommune
Hesnes båke	koordinater	Grimstad kommune
Husholmen fyrlykt	koordinater	Vågan kommune
Kjøttvikvarden	gnr./bnr. 3/1	Hammerfest kommune
Laagebarden varde	koordinater	Selje kommune
Mærdø fyrlykt	gnr./bnr. 209/25	Arendal kommune
Merdø loshytte	gnr./bnr. 209/86	Arendal kommune
Nesland stø	gnr./bnr. 41/7, 19	Flakstad kommune
Nordøyen fiskerihavn	gnr./bnr. 55/6	Vikna kommune
Papperhavn fyrlykt	gnr./bnr. 48/135	Hvaler kommune
Ryvingen varde	gnr./bnr. 23/1, 3–6, 9–10, 35, 25	Mandal kommune
Sandøy båke	gnr./bnr. 78/151	Tvedestrand kommune
Silda fiskerihavn	gnr./bnr. 96/2, 3, 51	Vågsøy kommune
Skjærvær fiskerihavn	gnr./bnr. 32/1, 2	Vega kommune
Turøyvarden	gnr./bnr. 60/9	Fjell kommune
Tønsberg Tønne	gnr./bnr. 101/84	Sandefjord kommune
Vardø bymoloer	gnr./bnr. 19/353, 486, gnr./bnr. 20/109, 127	Vardø kommune

Forskrift om fredning av statens kulturhistoriske eiendommer

Kapittel 20 - Kystverkets Landsverneplan for maritim infrastruktur

BRATTESTØ FISKERIHAVN

Kommune:

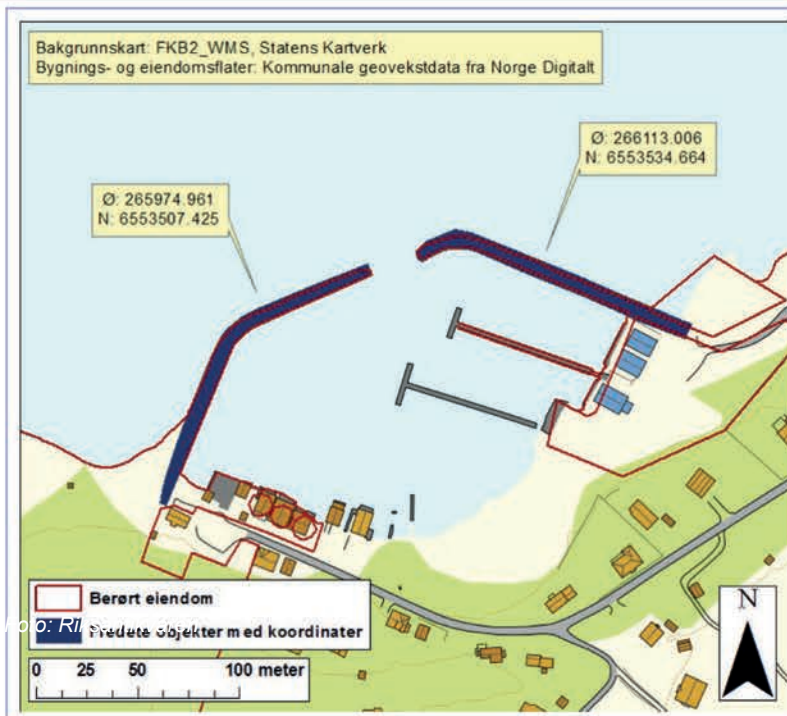
111/Hvaler

Gnr/bnr:38/19
38/1, 38/130**AskeladdenID:**

220640

**Referanse til
landsverneplan:**

Kompleks 9903256

Omfang fredning**Byggnavn**

- Vestre molo
- Østre molo

Oppført1889 - 1897
1889 - 1897**Bygningsnr. Gnr/bnr**38/19
38/1, 38/130**Omfang**Eksteriør
Eksteriør**Fredning kompleks****Omfang:**

Fredningen omfatter de to moloene både form og teknisk konstruksjon. Fredningen omfatter hele konstruksjonen inkludert fundamenteringen under vann. Den omfatter videre også fortøyningspålene på vestre og østre molo.

Formål:

Formålet med fredningen er å ta vare på Brattestø fiskerihavn som et fiskerihistorisk viktig eksempel på et typisk havneanlegg fra slutten av 1800-tallet.

Begrunnelse:

Brattestø er den eldste havnen på Hvaler. Den er godt bevart. Det er knyttet til det store sildefisket og har stor fiskerihistorisk og havnehistorisk verdi. Moloene viser typiske konstruksjonsprinsipper for bygging av havnemoloer.

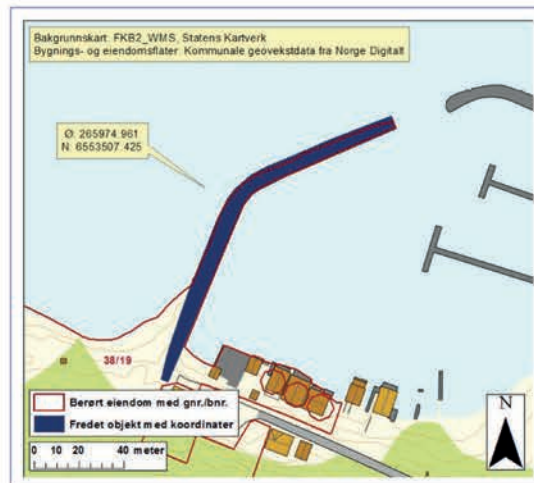

Forskrift om fredning av statens kulturhistoriske eiendommer

Kapittel 20 - Kystverkets Landsverneplan for maritim infrastruktur

VESTRE MOLO

Bygningsnr: 38/19
Gnr/bnr: 1889 - 1897
Oppført: 1889 - 1897
AskeladdenID: 220640-1
Referanse i landsverneplanen: Bygning 9903644
Kompleks 9903256

Fredning bygning

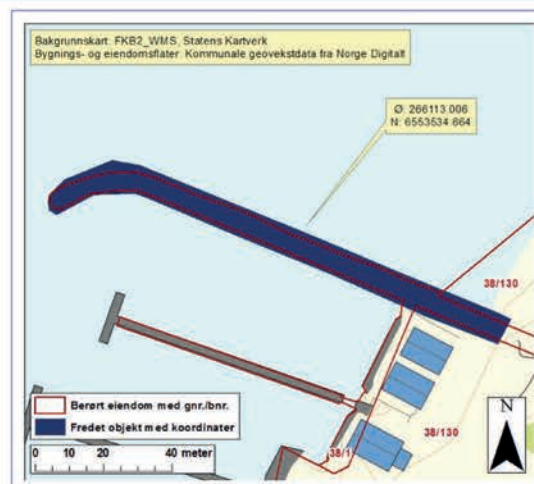
- Omfang:** Fredningen omfatter hele moloen med underbygning av steinjetè, overbygning av murte steinblokker, den nedtrappede delen mot havnebassenget samt fortøyningspålen på molohodet.
- Formål:** Formålet med fredningen er å ta vare på Vestre molo som en viktig del av Brattestø fiskerihavn. Formålet er videre å ta vare på en molo som viser viktig byggeteknisk historie.
- Begrunnelse:** Moloen er en viktig del av havneanlegget. Moloen er et typisk eksempel på byggeteknikk og materialbruk i perioden. Den representerer et viktig eksempel på utbygging av havner og den teknikk som ble brukt i bygging av moloer. Moloen er ikke endret siden utbyggingen.

Forskrift om fredning av statens kulturhistoriske eiendommer

Kapittel 20 - Kystverkets Landsverneplan for maritim infrastruktur

ØSTRE MOLO

Bygningsnr: 38/1, 38/130
Gnr/bnr: 1889 - 1897
Oppført: 220640-2
AskeladdenID: Bygning 9903643
Referanse i landsverneplanen: Kompleks 9903256

Fredning bygning

- Omfang:** Fredningen omfatter hele moloen med underbygning av steinjetè og dekklag av steinblokker samt fortøyningspålen.
- Formål:** Formålet med fredningen er å ta vare på Østre molo som en viktig del av Brattestø fiskerihavn. Formålet er videre å ta vare på en molo som viser viktig bygningsteknisk historie.
- Begrunnelse:** Moloen er en viktig del av havneanlegget. Moloen er et typisk eksempel på byggeteknikk og materialbruk i perioden. Den representerer et viktig eksempel på utbygging av havner og den teknikk som ble brukt i bygging av moloer. Moloen er ikke endret siden utbyggingen.